

DREPTUL LA APĂRARE

PRESA STRĂINĂ O APĂRĂ PE ZOE CEAUȘESCU

Salvatoarea matematicii române

Împreună cu Societatea Americană de Matematică. Acesta este ultimul număr, de pe care numele Zoei lipsește deja.

— Ce fel de matematiciană o considerați dumneavoastră pe Zoe Ceaușescu?

— N-aș spune adevărul dacă aș spune că bună, dar nici n-aș putea să spun că rea. Încă din anul 1976 un profesor din București mi-a trimis o lucrare a Zoei. Luarea a fost bună și am și publicat-o în revista care apare la Szeged. După această s-a mai prezentat și cu alte lucrări mai pretențioase în calitate de coautoare. Tot în colaborare își prezenta și lucrările conferințelor internaționale care rîd pe rîd au avut succes. Dar după părerea profesorului Foaș, Zoea totdeauna cunoștea conținutul lucrărilor. Sigur că această colaborare permanentă a creat suspiciuni, dar dați-mi voie să-l citez pe marele matematician de odinioară Turan Pal, care spunea că despre colaborări nu avem voie să întrebăm, acestea fiind lucruri ce-l privesc exclusiv pe colaboratori.

— Ce impresie v-au lăsat

întîlnirile cu fiica fostului dictator?

— M-am întîlnit la Timișoara de citeva ori cu ea la conferințele internaționale. Vorbea foarte bine franceza și dacă îmi aduc bine aminte și engleza. Cunoștea toți participanții și probabil cunoștea și lucrările matematice ale celor prezenți. Colegii se purtau cu ea ca și cu un ou. În mod evident era nevolesă de Zoe ca de un apărător, pentru că matematicienii să poată lucra.

— Dumneavoastră o vedeți ca pe o victimă?

— Fără îndoială că a fost părtașă la putere, i se curvează multe, îi plăcea luxul și strălucirea. Pe de altă parte însă — în mod contrar altor membri ai familiei — nu se împotriva în nici un fel stimei. Nu și-a folosit puterea pentru a distruge, ci dimpotrivă, sub protecția ei matematica s-a dezvoltat și mai mult și astfel acum reînființarea Institutului de Matematică al Academiei nu pornește de la zero.

Interviu consemnat de LENGYEL ANDRAS GY. din „Magyar Hirlap”

Un paradox deosebit: Zoe Ceaușescu, binefăcătoarea științei... fiica fostului dictator, care după ce se spune se îmbracă în port românesc cu o deosebită plăcere — și despre al cărei stil de viață s-au spus atâtea — vrînd, nevrînd a contribuit la salvarea școlii române de matematică din București, ba mai mult la înflorirea ei. Despre tragicomedia atât de caracteristică est-Europii îl întrebăm pe Academicianul Szekfalvi Nagy Bela, profesor la Universitatea din Szeged, președintele Consiliului Academiei Maghiare de Matematică, membru în neumărate asociații matematice din lume.

— Domnule profesor, nu de mult, cu ocazia unei întîlniri întîmplătoare, am aflat că știți foarte bine multe aspecte ale vieții științifice române. De unde?

— M-am născut la Cluj, șase ani am învățat în limba română la gimnaziul plarist din localitate. Cunoștințele de limbă română — datorită și emisiunilor Europei Libere în limba română — le posed și astăzi. Baza acestui interes nu a fost nostalgia, ci faptul că în România și în timpul dictaturii s-a desfășurat o cercetare de nivel mondial în matematică. Sigur, din cauza condițiilor deloc ideale, foarte mulți oameni de știință — nu numai matematicieni — au părăsit țara. Pe cîțiva dintre ei am avut fericita ocazie să-l cunosc și eu, atît înainte de război, cît și după acesta la Cluj, Timișoara, București, Paris, S.U.A. În mod deosebit trebuie să-l amintesc pe profesorul de renume mondial Ciprian Foaș, pe care l-am cunoscut în vara anului

1956 la o conferință la București. Atunci el avea doar 23 ani. Soarta lui Foaș reflectă din mai multe puncte de vedere starea de atunci din România. De multe ori au durat luni de zile birocrațiile românești pentru a putea onora cite o invitație de prestigiu în străinătate. În sfîrșit, în anul 1978 nu s-a mai întors în țară. Astăzi este un vestit profesor la Universitatea Indiana din S.U.A. și este unul din autorii scrisorilor care în Ianuarie a apărut în aceeași zi și în New York Times și în presa maghiară. Dar și pentru cercetătorii români mai în vîrstă sau mai tineri rămăși acasă nu am de cit cuvinte de laudă.

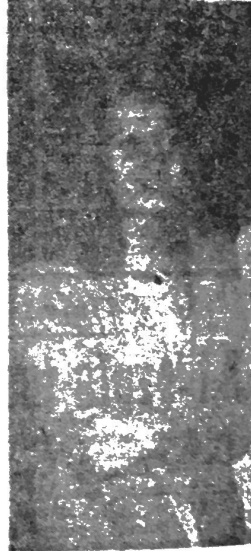
— După cite știu, dictatura a făcut foarte mult pentru a distruge această școală, de exemplu a desființat Institutul de Matematică al Academiei. Birfa spune că motivul ar fi fost Zoe Ceaușescu, care de la Institut pleca cu un ziarist, Doamna Elena, cum a auzit de această mesalianță, cu o singură semnătură a desființat Institutul. Care este adevărul?

— Birfele pe mine nu mă interesează. Aș fi considerat o nepolitete să-mi întreb colegii români — deși fără să vreau unele afirmații au ajuns și la urechile mele despre posibilele motive familiale și politice ale desființării. Această desființare a tîmuit și oprobriu matematicii internaționale. Academicianul Miron Nicolescu, mentorul desăvîrșit al tinerilor talentați, la puțină vreme după desființare a murit, iar membrii Institutului au fost răspîndiți. Dar s-au adunat nu peste multă vreme în cadrul secției de matematică a INCREST-u-

lui, unde a fost numită ca șef de secție Zoia Ceaușescu. Această schimbare a dat naștere la mai multe ipoteze: s-a hotărît desființarea, pentru că Zoe nu putea nici cum urma unui director de la familia doar prin colosecu și familia doar prin această schimbare i-a putut asigura avansarea în funcție. Dar nici această ipoteză nu se poate verifica. În orice caz matematicienii de la INCREST și în perioada Zoei au desfășurat o muncă de cercetare de înalt nivel mondial. Am aici în mîină de exemplu o revistă — vă rog să o priviți — pe care matematicienii români o editază de mai bine de zece ani

Zoe Ceaușescu: arestată...

și în libertate.

Zoe Ceaușescu, muza matematicii

Matematica română a scăpat de catastrofa grație fiicei dictatorului și tenacității unora dintre colegii săi.

„Dacă nu era cuminte, gata cu matematica”. Cam așa prezintă cercetătorii de la Institutul de Matematică, care a reînscut săptămîna trecută după cincisprezece ani de interdicție, primul act al dramei care fusese pe punctul să-l desființeze definitiv. Fetita neascultătoare din poveste se numește Zoe, iar tatăl amenințator a fost multă vreme cunoscut drept Dunărea gîndirii, înainte de a sfîrși în fața unui pluton de execuție.

Zoe Ceaușescu, femeia speriată strîngînd în brațe un căfel, a devenit celebră odată cu arestarea ei în decembrie anul trecut. S-a vorbit atunci de cele două-trei haîne de blană și de carnea pe care o dădea micului ei tovarăș. Însă Zoe, înainte de a alimenta presa de scandal românească, era de mult cunoscută printre colegii de la Institut ca o matematiciană foarte onorabilă și care nu evita să-și braveze părinții.

Cînd în 1975, Ceaușescu hotărîște desființarea Institutului de Matematică, cercetătorii, aplicînd teorema simplă conform căreia în spațiile legilor generale ale dictatorului se ascunde întotdeauna un motiv particular, nu ezită mult. Chiar dacă interpretările diferă, toți sînt de acord asupra motivului: Zoe. Unii spun că ducea o viață agitată și că teribilii

părinți au învinuit atmosfera de la Institut. Alții, că au pedepsit-o aspru pentru independența ei. Alții, în fine, sînt siguri că perechea de dictatori era de fapt iritată de cercetătorii care pot să lucreze pe un colț de masă, pe o bancă sau dimineața în timp ce se rad, de la Platon Incoace, ideile matematice pot cădea din cer, fără a ateriza neapărat pe o masă de lucru ca să fie înregistrate de un birocraț.

Desființarea Institutului a avut efectul unui cataclism. Cam o sută de cercetători sînt dispersați. Un sfert emigrează în Statele Unite sau Israel, printre care Dan Voiculescu, astăzi una din gloriile Universității de la Berkeley. O duzină de norocoși se regăsesc la Institutul de fizică, dar majoritatea acestor specialiști în cercetare fundamentală sînt repartizați la diferite institute tehnologice.

Zoe e trimisă la INCREST. Este un Institut original întemeiat de Henri Coandă, savant român, pionier al avionului cu reacție, emigrat înainte de război și revenit să-și străjuiască viața în țară în 1968, la apogeul „perioadei liberale”, cînd Ceaușescu condamnase intervenția în Cehoslovacia. Auroolat de prestigiu său, Coandă obținuse crearea unui Institut deschis tuturor cercetărilor. Însă, în

lipsă de alte proiecte, Institutul se specializează în aerodinamică.

Cînd Zoe e numită la INCREST, mulți dintre colegii săi se gîndesc la o ultimă șansă și îi vorbesc cam așa: „Dacă nu te împaci cu părinții, s-a terminat cu matematica în România”. Convinsă, Zoe cedează și reușește astfel să formeze, în cadrul INCREST, o secție de matematică unde se reunește încetul cu încetul o parte din vechii cercetători, precum și tineri absolvenți. Secția Zoei e camuflată în centrul de calcul, presupus mai apropiat de imperativele producției. Zoe rămînd în continuare foarte cuminte, seminarile se reiau, schimburile cu universitatea se multiplică. Matematicienii au nevolesă de puțin, timp, citeva reviste, contactele pe care se descurcă să le mențină le asigură strictul necesar. Astfel, matematica română scapă de catastrofa (...).

Astăzi, cînd Institutul refăcut este „gata înarmat din coapsa Zoei”, ea se găsește încă în închisoare, acuzată de „complicitate la delapidare”. Ca și frațele ei Valentin, considerat un bun fizician. Dealtfel, conștientul lui au vrut să depună mărturie publică, însă procurorul i-a convins că momentul nu e oportun. Văzînd aceasta, matematicienii au renunțat deocamdată să acționeze. Zoe va fi judecată la sfîrșitul lui aprilie. Procesul unei muze scandalosae și blestamate, protectoare a matematicii.

PHILIPPE ROCHETTE
(De la LIBERATION —
28 Martie 1990)